

NEMANŽELSKÉ SPOLUŽITIA AKO NOVODOBÝ FENOMÉN V SPOLOČNOSTI A JEHO ÚPRAVA V JUDIKATÚRE EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA.

COHABITATION AS A MODERN DAY PHENOMENON IN THE SOCIETY AND ITS ADJUSTMENT IN THE CASE LAW OF EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS.

Nora Víglaská

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva

<https://doi.org/10.33542/SIC2019-2-09>

ABSTRAKT

Táto vedecká práca sa snaží o vymedzenie základných pojmov v spojitosti s problematikou nemanželského spolužitia ako inštitútu, ktorý napriek spoločenskej požiadavke aktuálne rieši zákon v SR len okrajovo. Pozornosť je venovaná rozhodovacej praxi ESLP zaoberajúcej sa vymedzením nemanželského spolužitia voči „starobylej“ inštitúcii manželstva v súvislosti s čl. 8 a čl. 14 Dohovoru. Práca sa zároveň venuje aj problematike postavenia nemanželských detí a ďalším aspektom nemanželského spolužitia.

ABSTRACT

This scientific work tries to define the basic terms in connection with the issue of cohabitation as an institute, which despite the social demand is currently only marginally solved by the law in the SR. Attention is given to the decision-making practice of the European Court of Justice on the definition of cohabitation, compared to the "ancient" institution of marriage in the context of article 8 and article 14 of the Convention. At the same time, this work also addresses the issue of legal status of nonmarital children, as well as other aspects of cohabitation.

I. ÚVOD

V modernej spoločnosti zaznamenávame premeny postoja k manželstvu a premeny rodinného správania. Prenikanie západných vzorcov správania, celková zmena politického a sociálneho prostredia, hodnotové zmeny, spôsobujú v našej súčasnej spoločnosti klesajúcu motiváciu mladých ľudí k vstupu do manželstva. Povrchnosť vo vzťahoch spôsobuje, že si spoločnosť miesto manželskej solidarity, spojenej s tradičným manželstvom, vyberá menej náročné formy spolužitia. Rozširujú sa alternatívne formy, v ktorých prevláda individualizmus. S uvedením si tohto trendu divergencie (odklonu) od tradičných hodnôt, stáva sa veľmi aktuálnou otázka, či nie je nemanželské spolužitie vážnou konkurenciou manželstva. Keďže nie len na Slovensku, ale celosvetovo môžeme na danú otázku odpovedať kladne, znamená to, že nemanželské spolužitie je inštitút, ktorý si zrejme zaslúži vyššiu pozornosť, či vyššiu ochranu, pretože rovnako ako v manželstve, aj z nemanželských zväzkov

dochádza k narodeniu detí, a v tomto prípade už hovoríme o rodine ako súčasť životných osudov drvivej väčšiny ľudstva.

Význam rodiny pre samotnú spoločnosť neustále vedie k záujmu mnohých vedeckých i nevedeckých disciplín o tento pojem, jeho podstatu, obsah i samotné zmeny, ktoré prináša aj 21. storočie, napr. v podobe nemanželského spolužitia.

Nemanželskému spolužitiu¹ teda aktuálne nie je poskytovaná výslovná, resp. komplexná ochrana tak, ako manželstvu, ktoré je tradične považované za základ rodiny a rodinného života vôbec. Z inštitútu nemanželského spolužitia sa však stáva významný fenomén.²

Keďže na Slovensku dlhodobo stojíme pred rozsiahlou rekodifikáciou Občianskeho zákonníka, je potrebné opätovne zdôrazniť, že už v príprave rekodifikačného procesu by mali byť reflektované európske štandardy spojené s týmto inštitútom, najmä ak si rekodifikačná, odborná komisia dala za cieľ vytvoriť taký integrovaný súkromnoprávny kódex, ktorý nadviaže na historické tradície rímskeho súkromného práva a ním inšpirované veľké európske kodifikácie, a súčasne bude moderným zákonníkom s európskymi dimenziami vychádzajúcimi z aktuálnych potrieb integrácie vyjadrených a regulovaných európskym súkromným právom.³

Prioritou sa preto stáva vymedzenie základných pojmov v spojitosti na túto tému, a ich širšie ukotvenie vo svetle medzinárodných zmlúv, judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a Princípov európskeho rodinného práva. Rovnako podstatným bude aj zadefinovanie tých inštitúcií, ktoré sú vo väzbe na nemanželské spolužitia aplikovateľné.⁴

II. EURÓPSKE HODNOTY

Na rôznych vedeckých diskusiách, ktoré sa zameriavajú na oblasť rodinného práva sa traduje, že práve táto oblasť je najmenej vhodná na akúkoľvek harmonizáciu, resp. unifikáciu. Medzi hlavné dôvody patria najmä tradície tej ktorej krajiny, jej kultúra, právny systém, náboženstvo, politické prostredie. V talianskej familiaristike prevažuje v súvislosti s rodinným právom známy výrok: „rodina je skalnatý ostrov, ktorý môže rodinné právo svojimi vlnami iba obmývať“⁵

V súvislosti s istou rigiditou predmetného odvetvia sa vynára celý rad otázok smerujúcich k tomu, či je harmonizácia, resp. unifikácia rodinného práva v rámci Európskej Únie iba utopistickým momentom, alebo aj reálnym cieľom. Pokiaľ pripustíme určitú aproximáciu rodinných práv v rámci Európskej Únie, môžeme si naďalej klásť otázku, či ide o riadený proces, alebo len o určitú spontánnosť približovania sa právnych úprav, za ktorú vďačíme najmä rešpektu k všeobecným uznávaným a zdieľaným hodnotám, na ktorých je postavená kresťansko-židovská kultúra v celej Európe.⁶ Prikláňame sa skôr k teórii spontánnej

¹ ELISCHER, D. Několik úvah nad kohabitací. *Právní 24 fórum*. 2009, č. 7. Nemanželské spolužitie, faktické manželstvo, konkubinát, kohabitácia. Všetkými týmito pojmami je možné *promiscue* označiť spolužitie muža a ženy, ktorého účelom obvykle býva založenie rodiny, riadna výchova detí a vzájomná podpora a pomoc bez toho aby bol tento typ zväzku posvätený zákonným manželským putom.

² Stretávame sa nielen so spolužitím osôb rôzneho pohlavia, ale aj so zväzkami osôb rovnakého pohlavia, s osobami vyznávajúcimi tzv. single style a pod. Zo štatistických údajov vyplýva, že v neformálnom zväzku žije viac ľudí. Tiež s ohľadom na pokles sobášnosti a súčasného nárastu počtu detí narodených nevydatým matkám je možné naozaj konštatovať, že nemanželské spolužitie je významný spoločenský jav.

³ LAZAR, J. (ed.): Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva (Materiály z odbornej konferencie), Ministerstvo spravodlivosti SR, Bratislava 2008, s. 22 a n.

⁴ KRÁLIČKOVÁ, Z. *Nesezdané soužití v nové právní úpravě*, Dni práva /Days of law 2015

⁵ DOUGLAS, G., LOWE, N. 2006. *The Continuing Evolution of Family Law*. Bristol: Jordan Publishing Limited, 2009; McGLYNN, C.: *Families and European Union. Law, Politics and Pluralism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. s. 49.

⁶ PINTENS, W. Europeanisation of Family Law. In: BOELE-WOELKI, K. (ed.). *Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe*. Antwerp – Oxford – New York: Intersentia, 2003, s. 20 a násl.

aproximácie. Ako príklad je možné uviesť úctu k človeku ako takému, jeho súkromnému ako aj rodinnému životu, ľudská dôstojnosť, sloboda,nosť, rovnosť, autonómia vôle, solidarita, ochrane slabšej strany.

Ak hovoríme o spontánnom približovaní rodinných práv v Európe, nazeráme na nemanželské spolužitie ako na jednu z foriem spolužitia vo svetle medzinárodných zmlúv, judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, aktivity rady Európy, a v neposlednom rade vo svetle princípov európskeho rodinného práva, ktoré je v tomto období ešte v zárodku. Pre rodinné právo, jeho tvorbu, interpretáciu a aplikáciu má význam celý rad medzinárodných zmlúv. Mnohé boli prijaté na pôde Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného alebo Organizácie spojených národov, a niektoré boli prijaté Radou Európy. Najmä Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd,⁷ má pre rodinné právo a nemanželské spolužitie zvlášť veľký význam, najmä ide o článok 8 garantujúci právo každého na rešpektovaní súkromného a rodinného života, a článok 14 zakotvujúci zákaz diskriminácie.⁸ Je možné povedať, že predovšetkým právo na úctu k rodinnému životu patrí k pilierom európskeho systému ochrany ľudských práv. Toto právo je jadrom koncepcie autonómie jednotlivca. Znamená tiež limit pre obmedzovanie autonómie vôle zo strany štátnej moci a relatívne novo zakladá aj pozitívnu povinnosť štátu.⁹

S ohľadom na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva je možné konštatovať, že ochrana je garantovaná ako rodinnému životu založenému manželstvom, tak i *de facto* zväzkom¹⁰ a tiež iným tzv. alternatívnym formám spolužitia.¹¹

Aj dieťa, ktoré pochádza z *de facto* rodičovstva, je súčasťou rodiny narodením, mnohokrát bez ohľadu na spolužitie rodičov. Vedľa biologického príbuzenstva hrajú významnú úlohu tiež sociálne väzby, a to i v rámci širšej rodiny. Tým sa samozrejme právo na rešpekt k rodinnému životu nevyčerpáva. Právo na rodinný život je tak možné chápať veľmi široko. Je potrebné zdôrazniť, že nemanželskému spolužitiu, povinnostiam a právam druhu a družky, ich vzájomným právam a pod. je, okrem ESLP, ktorého judikatúru práca podrobnejšie priblíži, venovaná pozornosť tiež na úrovni Rady Európy, najmä v rámci Doporučení výboru ministrov Rady Európy členským štátom o platnosti zmlúv medzi osobami žijúcimi spolu ako nemanželské dvojice a ich závetových dispozícií. č. 3/88.¹²

Popri spontánnom ovplyvňovaní národných právnych úprav vyššie uvedenými aktivitami a ich faktického zblížovania vo vzťahu na hodnoty, je v tejto súvislosti potrebné spomenúť tiež akademické aktivity. S cieľom harmonizovať rodinné právo v Európe, bola v roku 2011 založená Komisia pre európske rodinné právo (CEFL).¹³ Komisia sa sústredila na rozvod a vyživovaciu povinnosť po rozvode, rodičovskú zodpovednosť, manželské majetkové

⁷ Európsky súd pre ľudské práva Council of Europe F-67075 Strasbourg cedex www.echr.coe.int Európsky dohovor o ľudských právach

⁸ Rada Európy 2010, Agentúra Európskej únie pre základné práva 2019. Príručka o európskom antidiskriminačnom práve; Európsky dohovor o ľudských právach (EDLP) patril k prvým moderným medzinárodným zmluvám o ľudských právach vychádzajúcich zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv Organizácie Spojených národov. EDLP ukladá svojim signatárom právne záväznú povinnosť zaručiť, aby sa zoznam ľudských práv vzťahoval na všetky osoby (nielen občany) v rámci ich jurisdikcie. Uplatňovanie EDLP preveruje Európsky súd pre ľudské práva, ktorý pojednáva vo veciach, ktoré mu boli predložené proti členským štátom.

⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Nesezdané soužití v nové právní úpravě*, Dni práva /Days of law 2015

¹⁰ Keegan proti Ísku rozsudok ESLP zo dňa 26.5.1994, sťažnosť č. 16969/90

¹¹ Schalk a Kopf proti Rakúsku, Sťažnosť č. 30141/04, dostupné na [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?#{"fulltext":\["30141/04"\],"itemid":\["001-99605"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?#{),

¹² Dokumenty prijaté výborom ministrov Rady Európy vo vzťahu k Dohovoru; Stránka Rady Európy: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Recommendations_en.asp

¹³ Komisia pre Európske rodinné právo (CEFL) stavia na spoločnom základe, „*common core*“ a tiež na „*better law*“. K získaniu „*common core*“ slúži vypracovanie premyslených dotazníkov, ich zodpovedanie oslovenými akademikmi, vyhodnotenie záverov medzinárodných konferencií a ďalšie komparatívne výskumy.

právo,¹⁴ a najnovšie práve na nemanželské spolužitie.¹⁵ Tieto aktivity neboli zamerané len na vzťahy v teoretickej rovine, ale najmä na úpravu vzťahov po stránke praktickej, a na základe rôznych prístupov k vybraným právnym otázkam boli koncipované veľmi všeobecné princípy, s cieľom uľahčiť harmonizáciu práva. Mnohé z nich boli zaradené do Princípov európskeho rodinného práva, čo však nie sú právne normy, ale určité zovšeobecnené európske hodnoty napomáhajúce k zjednoteniu rodinného práva v Európe. Ich využitie sa ponúka na úrovni vnútroštátneho zákonodarstva, ako aj pri príprave medzinárodných zmlúv.

V súvislosti so štúdiou problematiky harmonizácie európskeho rodinného práva a pôsobnosti komisie CEFL je nutné si uvedomiť, že slovenské rodinné právo ako keby „prešľapuje“ na pomedzí dvoch právnych poriadkov. Pre zákonodarcu sa tak vynára do popredia povinnosť prekonať krízu písaného slovenského rodinného práva tak, aby zodpovedalo európskym štandardom, a to najmä tým, ktoré boli už dávno vytýčené medzinárodnými dohovormi alebo judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva, pozorne sledovanú národnými súdmi, ako aj Ústavným súdom SR, a v neposlednom rade princípy európskeho rodinného práva. Nejde tak len o zjednodušenú a značne spolitizovanú problematiku diskontinuity, resp. kontinuity s dávno prekonaným právnym poriadkom majúcom korene v Československu po roku 1948, ale o oveľa viac. Po roku 1948 bolo rodinné právo na území Slovenskej republiky istým krokom späť, a jeho právna úprava bola len slabou náplastou na neduhy ovplyvnené prevzatým sovietskym sociálnym a rodinným experimentom. Je isté, že rodinné právo má svoje limity, a nie je možné ich meniť zo dňa na deň, tzn. za každú cenu. Avšak, na druhej strane nie je možné zatvárať oči pred zotrvačnosťou mentálneho pôsobenia modernej doby a jej výdobytkov, ktoré už dávno prekonal inštrumentálnosť právnych poriadkov.¹⁶

Pri téme nemanželského spolužitia vyvstáva otázka, či skutočne v spoločnosti nie je objednávka po zakotvení tzv. družectva, resp. pre vymedzenie povinností práv druhu a družky v zákone.¹⁷

III. JUDIKATÚRA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA V OTÁZKACH NEMANŽELSKÉHO SPOLUŽITIA VYCHÁDZAJÚCA Z EURÓPSKÝCH ŠTANDARDOV

Európsky súd pre ľudské práva svojim postavením nadradenej súdnej moci okrem zabezpečenia rovnakého výkladu a uplatňovania právnych predpisov EÚ v každej krajine EÚ zabezpečuje aj dodržiavanie právnych predpisov EÚ zo strany krajín EÚ a inštitúcií EÚ,¹⁸ kedy aj súkromným osobám poskytuje ochranu ak im, v dôsledku konania, či nekonania inštitúcií EÚ, vznikla škoda, či iná ujma.¹⁹

¹⁴ BOELE-WOELE, K.; FERRAND, F.; GONZÁLEZ-BEILFUSS, C.; JANTEREJAREBORG, M.;LOWE, N.; MARTINY, D.; PINTENS, W. *Principles of European Family Law regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses*. Atwerp – Oxford: Intersentia, 2004.

¹⁵ BOELE-WOELKI, K.;MOL, Ch.; van GELDER, E. (eds). *European Family Law in Action. Volume V: Informal Relationship*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2015.

¹⁶ NESZMÉRY,Š; Postavenie komisie pre európske rodinné právo v systéme rodinného práva v kontexte jej cieľov a oblastí pôsobenia ;<https://revue.vsdanubius.sk/>.

¹⁷ Za iné formy spolužitia je možné považovať také zväzky osôb rôzneho pohlavia, ale i rovnakého pohlavia, ktoré sú odlišné od manželstva a registrovaného partnerstva ako základných štatusových pomerov. Ide tak o pomery faktické. Aj keď naša legislatíva pojem registrované partnerstvo nepozná. Pre spolužitie muža a ženy sa u laickej verejnosti, ale i v odbornej literatúre zaužíval pojem nemanželské spolužitie, partnerské spolužitie, manželstvo na skúšku alebo kohabitácia. S ohľadom najmä na právo sociálneho zabezpečenia je možné povedať, že o nemanželské spolužitie ide vtedy, keď dve osoby odlišného pohlavia vytvoria určité dlhodobé životné spoločenstvo. Druhom a družkou je potom možné pomenovať muža a ženu, ktorí spolu trvalo žijú a spoločne uhrádzajú náklady na svoje potreby.

¹⁸ https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_sk.

¹⁹ https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/contact/problems-and-complaints_sk.

Judikatúra rozhodovacej praxe Európskeho súdneho dvora, sa stáva významným prameňom najmä pre vnútroštátnu právnu úpravu, pretože hoci mnoho členských štátov nemá kohabitáciu priamo zakotvenú v zákone a subjekty takýchto partnerstiev v rámci štátov EÚ nepožívajú žiadnu ochranu, EŠLP im primeranú ochranu poskytuje.

Už v mnohých prípadoch sa EŠLP zaoberal napr. konkrétnou otázkou, či je možné nemanželské spolužitie dvoch osôb považovať za „rodinný život“, respektíve „rodinu“ v zmysle čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej tiež „Dohovor“).

Túto problematiku riešil Súd v prípade *Marckxová proti Belgicku*²⁰ z roku 1979. Sťažovateľke pani Paule Marckxovej, sa z nemanželského spolužitia narodila dcéra Alexandra. Podľa vtedajšej belgickej právnej úpravy musela slobodná matka svoje materstvo uznať v samostatnom konaní, alebo ho adoptovať, na rozdiel od matiek v manželstve, u ktorých statusový pomer k dieťaťu vznikol už samotným pôrodom. Napriek tomu, že pani Marckxová využila obe možnosti a vznikol tak rodinnoprávny pomer medzi matkou a jej dcérou, nemala Alexandra právne väzby na ďalších členov rodiny. Súd vo veci konštatoval, že v zmysle čl. 8 Dohovoru, nie je možné robiť rozdiely medzi rodinou založenou na manželstve a rodinou vychádzajúcou z nemanželského spolužitia. Súd pristúpil k pojmu rodinný život v zmysle čl. 8 Dohovoru ešte intenzívnejšie, a zahrnul pod neho i vzdialenejších príbuzných, s ohľadom na ich často zásadný význam v živote dieťaťa.

Významný bol prípad *Keegan proti Írsku*²¹ z roku 1994, v ktorom sa Súd zaoberal momentom vzniku rodinného života v rámci nemanželského spolužitia. Z nemanželského spolužitia sťažovateľa a jeho družky sa narodila dcéra, pričom pred pôrodom spolu partneri už nežili v spoločnej domácnosti a ich vzťah sa rozpadol. Priateľka sťažovateľa porodila 29. septembra 1988 dcéru menom S., ktorej otcom bol sťažovateľ. Dňa 17. novembra 1988 bola S. prenechaná na osvojenie svojou matkou, ktorá potom informovala sťažovateľa. Sťažovateľ začal konanie o vymenovanie za opatrovníka S., podľa § 6a ods. 1 zákona o opatrovníctve maloletých (*Guardianship of Infants Act*) z roku 1964, ktoré mu dávalo možnosť postaviť sa proti osvojeniu a získať právo starostlivosti o dieťa. Dňa 29. mája 1989 obvodný súd (*circuit court*) vymenoval sťažovateľa za opatrovníka a udelil mu právo starostlivosti o dieťa. Matka a perspektívni osvojiteľia sa odvolali na Vysoký súd (*High Court*). Tento súd v júli 1989 rozhodol, že sťažovateľ bol spôsobilý na vymenovanie za opatrovníka, a že neexistovali žiadne dôvody, blaho dieťaťa nevynímajúc, ktoré by si vyžadovali zamietnutie.

Predsa však Vysoký súd postúpil prípad Najvyššiemu súdu na posúdenie právnej otázky, týkajúcej sa dvoch bodov výkladu príslušných právnych predpisov. Dňa 1. decembra 1989 Najvyšší súd vydal svoje rozhodnutie. Rozhodol *inter alia*, že biologický otec nemal právny nárok na opatrovníctvo, ale len právo požiadať o ustanovenie za opatrovníka. Prvoradým a rozhodujúcim zreteľom bolo blaho dieťaťa. Vláda, v obhajobe rozhodnutí Írskej justície trvala na tom, že sporadický a nestály vzťah medzi sťažovateľom a matkou sa skončil ešte pred narodením dieťaťa, a nedosahoval minimálnu úroveň vážnosti, hĺbky a záväzku prekročiť prah rodinného života v zmysle článku 8. Okrem toho sa počas života dieťaťa nevyskytlo obdobie, kedy by pretrvával riadny rodinný život, ktorý by zahŕňal aj dieťa. Podľa nej ani samotné pokrvné príbuzenstvo, ani úprimná a srdečná túžba po rodinnom živote, neboli postačujúce na jeho vytvorenie.

²⁰ Vec *Marckxová proti Belgicku*, rozsudok EŠLP zo dňa 13.6.1979, č. 6833/74.

²¹ Vec *Keegan proti Írsku*, rozsudok EŠLP zo dňa 26.5.1994, sťažnosť č. 16969/90.

Súd v tomto spore pripomenul, že pojem „rodiny“ v tomto ustanovení sa neobmedzuje výhradne na vzťah založený manželstvom, a môže zahŕňať ostatné *de facto* „rodinné“ putá, kde strany spolu žijú mimo manželstva. Dieťa narodené v takomto vzťahu je *ipso iure* súčasťou tejto „rodinnej“ jednotky od momentu svojho narodenia už samotnou touto skutočnosťou. Preto existuje medzi dieťaťom a jeho rodičmi puto predstavujúce rodinný život aj napriek tomu, že v čase jeho alebo jej narodenia už rodičia nežijú spolu, alebo že sa ich vzťah skončil.

Súd v prípade rozhodovania Írskych justičných orgánov nenašiel ospravedlnenie takého odklonu od zásad, ktoré riadia rešpektovanie rodinných pút. V súlade so zásadami stanovenými judikatúrou Súdu v prípadoch, kde bolo vytvorené rodinné puto s dieťaťom, štát musí konať takým spôsobom, aby umožnil rozvoj tohto puta a musia byť vytvorené také právne záruky, aby poskytli možnosť integrácie dieťaťa do svojej rodiny od momentu narodenia. Vzájomná radosť rodiča a dieťaťa zo spoločnosti toho druhého vytvára základnú zložku rodinného života, dokonca aj vtedy, keď sa vzťah medzi rodičmi rozpadol. Súd v tomto prípade pripomenul, že základným predmetom článku 8 je ochrana jednotlivca pred svojvoľným konaním verejných orgánov. Okrem iného, taktiež môže obsahovať pozitívny záväzok, spočívajúci v účinnom „rešpektovaní“ rodinného života. Sťažovateľ trval na tom, že štát porušil rešpektovanie jeho rodinného života tým, že umožnil tajné ponechanie jeho dcéry na osvojenie bez jeho vedomia, alebo prívolenia, a neumožnil vytvorenie právneho vzťahu medzi ním a jeho dcérou, od momentu jej narodenia. Vzťah medzi sťažovateľom a matkou dieťaťa trval dva roky, a z toho jeden rok spolu žili. Okrem toho počatie ich dieťaťa bolo výsledkom premysleného rozhodnutia a taktiež plánovali uzavrieť manželstvo. Ich vzťah mal preto toho času charakter rodinného života, podľa článku 8. Skutočnosť, že sa ich vzťah následne skončil, nemení tento záver o nič viac, ako by to bolo pri manželskom páre, a v podobnej situácii. To znamená, že od momentu narodenia dieťaťa existovalo medzi sťažovateľom a jeho dcérou puto na úrovni rodinného života.

Súd dospel k názoru, že pod rodinný život, podľa čl. 8 Dohovoru, spadajú aj faktické zväzky spoločne žijúcich osôb súčasne s deťmi z nich narodených, bez ohľadu na to, či v čase narodenia dieťaťa, ďalej taký partnerský vzťah trvá.

Náležitostami rodiny, podľa čl. 8 Dohovoru, sa Súd zaoberal aj v kauze *X, Y a Z proti Spojenému kráľovstvu*²² z roku 1977. Súd aj v tomto prípade konštatoval, že podstatné znaky vzťahu spadajúceho pod rodinný život, v zmysle čl. 8 Dohovoru, spočívajú v širokom spektre skutočností, pričom demonštratívne uviedol dobu, po ktorú vzťah trval, žitie partnerov v spoločnej domácnosti, a predovšetkým vzájomnú oddanosť prejavujúcu sa splodením dieťaťa, alebo iným spôsobom.

Z judikatúry EŠLP je jednoznačné, že pojem „rodinný život“ a najmä „rodina“ podľa čl. 8 Dohovoru je obsiahnutý aj v inej forme manželského zväzku, akým je nemanželské spoluzitie. Z odôvodnenia rozhodnutí Súdu vyplýva, že Súd reflektuje na vývoj spoločnosti a poukazuje na široké spektrum podmienok, ktoré môžu byť základom pre vytvorenie rodinného života, v zmysle čl. 8 Dohovoru. Hoci súd vo vyššie uvedenej judikatúre konštatoval, že nemanželské páry je možné rovnako ako manželov podriaďiť pod rodinný život, v zmysle čl. 8 Dohovoru, v mnohých kauzách sa vynára otázka, či majú tieto dve formy spoločenstva osôb, v konkrétnych situáciách, rovnaké postavenie.

K tejto problematike sa Súd vyjadril napr. vo veci *Johnston a ďalší proti Írsku*²³ z roku 1986. Sťažovateľ pán Johnston, sa v roku 1952 oženil, a z jeho manželstva sa narodili tri deti. Po trinástich rokoch manželstva však došlo medzi manželmi k odluke, pričom vtedajšia írsky

²² Vec X, Y a Z proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok Veľkého senátu EŠLP zo dňa 22.4.1997, sťažnosť č. 21830/93.

²³ Vec Johnston a ďalší proti Írsku, rozsudok EŠLP zo dňa 18.12. 1986, sťažnosť č. 9697/82.

právna úprava neumožňovala zánik manželstva rozvodom, preto pán Johnston s manželkou upravil ich pomery dohodou o odluke. Pán Johnston následne zahájil intímny vzťah s novou družkou, s ktorou sa mu v roku 1978 narodila dcéra.

Pretože sa Súd zaoberal predovšetkým otázkou práva na rozvod vo vzťahu k Dohovoru, vyjadril sa k námietkam pána Johnstona o porušení jeho práva na rešpektovanie rodinného života, keď bol vzhľadom k vtedajšej právnej úprave nútený zotrvať so svojou dlhoročnou priateľkou iba vo faktickom zväzku, bez možnosti akejkoľvek alternatívy upraviť také spolužitie. Súd sa zaoberal výkladom pojmu „rešpektovanie“ vo vzťahu k čl. 8 Dohovoru a dospel k záveru, že v danom prípade nedošlo k zásahu do rodinného života pána Johnstona, zo strany Írska. Súd zohľadnil predovšetkým skutočnosť, že írsky právna úprava nebránila sťažovateľovi žiť spoločne s novou družkou a ich dcérou, a umožňovala mu pomery k partnerke, potomkovi aj manželke aspoň čiastočne upraviť, zvláštnym režimom pre nemanželských partnerov.

K podobným záverom dospel Súd v kauze *Şerife Yigit proti Turecku*²⁴ z roku 2010. Jednalo sa o prípad sťažovateľky Şerife Yigit, ktorá uzatvorila tradičný cirkevný sobáš so svojim partnerom, pričom turecká právna úprava uznávala iba civilnú formu sobáša. Po smrti manžela sa pani Şerife Yigit domáhala zmeny zápisu do matriky, v súvislosti s uzatvorením cirkevného sobáša, a súčasne žiadala od penzijného fondu vyplatenie vdovského dôchodku, a čiastky zo zdravotného poistenia po zosnulom partnerovi, avšak v oboch prípadoch boli jej návrhy zamietnuté, s ohľadom na absenciu právneho pomeru manželstva medzi partnermi. Súd sa tak zaoberal okrem iného otázkou, či dochádza k diskriminácii podľa čl. 14 Dohovoru²⁵ v spojení s čl. 1 Protokolu č. 1 Dohovoru,²⁶ medzi osobami v manželstve a osobami uzatvárajúcimi iba cirkevný sobáš, ktoré sú podľa tureckej právnej úpravy v pozícii nemanželského páru, v prístupe k vdovskému dôchodku a dávkam zo sociálneho zabezpečenia.

Súd dospel k názoru, že sa o diskrimináciu v danom prípade nejedná, nakoľko takéto nerovnaké zaobchádzanie sleduje legitímny cieľ spočívajúci v ochrane verejného poriadku, práv a slobôd druhých. Zároveň Súd poukázal na fakt, že negatívne dôsledky spôsobené neuzatvorením civilného sobáša boli pani sťažovateľke známe od samotného počiatku, dobrovoľne ich akceptovala, a nebola tak v legitímnom očakávaní čerpania vdovského dôchodku, alebo čiastky zo zdravotného poistenia. Sťažovateľke súčasne neplynul z uzatvorenia cirkevného sobáša žiadny trestný, či správny postih. Súd vo veci tiež opätovne konštatoval, podobne ako v predchádzajúcom prípade, že zmluvné štáty Dohovoru nie sú viazané k úprave režimu nemanželských párov.

Problematikou vzájomného postavenia manželských a nemanželských párov sa Súd zaoberal aj v prípade *Van der Heiden proti Holandsku*²⁷ z roku 2012. Sťažovateľka pani Van den Heiden sa domáhala v trestnom konaní vedenom proti jej dlhoročnému partnerovi, s ktorým mala dve deti, práva odmietnuť vypovedať, avšak holandská právna úprava toto právo poskytovala iba manželom, alebo registrovaným partnerom. Sťažovateľka v konaní namietala, že jej partnerský vzťah svojou povahou úplne zodpovedá vzťahu manželskému, holandské súdy však jej návrh zamietli. Navyiac na návrh štátneho zástupcu bola na pani Van den Heiden uvalená väzba, v ktorej strávila trinásť dní.

²⁴ Vec *Şerife Yigit proti Turecku*, rozsudok Veľkého senátu ESEP zo dňa 2.10.2010, sťažnosť č. 3976/05.

²⁵ Užívanie práv a slobôd priznaných týmto dohovorom musí byť zabezpečené bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.

²⁶ ochrana majetku (článok 1 Protokolu č. 1).

²⁷ Vec *Van der Heiden proti Holandsku*, rozsudok Veľkého senátu ESEP zo dňa 3.4.2012, sťažnosť č. 42857/05.

Hoci Súd pripustil v určitom smere porovnateľnosť následkov vyplývajúcich z manželstva a nemanželského spoluzitia, postavil do popredia formálnu povahu manželstva ako verejného zväzku, z ktorého plynú práva a povinnosti zmluvnej povahy.²⁸ Súd tak dospel k záveru, že manželstvo má voči nemanželskému spoluzitiu určité výsadné postavenie a zmluvné štáty Dohovoru sú potom oprávnené určiť, či niektoré práva prináležia iba manželom a nie osobám z nemanželských párov. Zároveň podobne ako vo veci Şerife Yigit²⁹ zdôraznil, že sťažovateľka zotrvala v neformálnom zväzku so svojim partnerom celkom dobrovoľne, a preto si mala byť vedomá určitých negatívnych dopadov takého rozhodnutia. Za neprimeraný negatívny dôsledok nie je možné podľa názoru Súdu považovať, s prihliadnutím k dostatočným procesným zárukám holandskej právnej úpravy, ani uvalenie väzby na sťažovateľku.

Pre porovnanie rozhodovacej praxe Súdu je vhodné uviesť napríklad aj kauzu *Petrov proti Bulharsku*³⁰. Sťažovateľ pán Petrov, bol odsúdený k trestu odňatia slobody v dĺžke trvania tri a pol roka. Svoj trest vykonával vo väznici v obci Loveč, kam bola v lete 2001 nainštalovaná telefónna búdka. Sťažovateľ sa domáhal sprístupnenia telefónu za účelom kontaktovania jeho dlhoročnej partnerky, s ktorou žil pred nástupom do výkonu trestu v nemanželskom zväzku, a s ktorou má dieťa. Toto mu však nebolo umožnené s odôvodnením, že podľa bulharskej právnej úpravy majú väzni dvakrát do mesiaca právo na telefonický hovor s príbuznými, zahrňujúc manžela, deti, rodičov a súrodencov. Na jednej strane Súd zdôraznil, podobne ako vo veci *Van den Heiden*,³¹ zvláštne postavenie manželstva voči nemanželskému spoluzitiu a prípustnosť nerovného zaobchádzania s nemanželskými partnermi a manželmi, v oblasti niektorých práv a povinností. Na druhej strane však nevidel dôvod pre rozdielne zaobchádzanie s väzňom, v nemanželskom zväzku s dlhoročnou partnerkou v otázke práva na telefónny hovor s jeho družkou, oproti väzňom žijúcim vo zväzkoch manželských. ESĽP konštatoval, že aj keď manželstvo má zvláštne postavenie, tak pre účely pravidiel týkajúcich sa komunikácie cez telefón bol sťažovateľ, ktorý si vytvoril rodinu so stabilnou partnerkou, v situácii porovnateľnej so situáciou manželských párov. ESĽP konštatoval, že aj keď sa zmluvným štátom môže ponechať určité právo rozhodnúť podľa vlastného uváženia pri rozdielnom zaobchádzaní s manželskými a nemanželskými párami v takých oblastiach, ako napr. dane, sociálne zabezpečenie alebo sociálna politika, nie je úplne zrejmé, prečo sa má so zosobášenými a nezosobášenými partnermi, ktorí majú stabilný rodinný život, zaobchádzať rozdielne, pokiaľ ide o možnosť udržiavať kontakt po telefóne, kým je jeden z nich vo väzbe. ESĽP preto konštatoval, že v tomto prípade ide o diskrimináciu, v zmysle čl. 14 v spojení s čl. 8 Dohovoru.

Z vyššie uvedených prípadov vyplýva, že Súd vo svojej doterajšej judikatúre na jednej strane priznáva manželstvu, ako statusovému právnemu pomeru medzi dvoma osobami zvláštne postavenie, oproti faktickému vzťahu osôb v nemanželskom vzťahu, pre ktoré nie sú zmluvné štáty Dohovoru povinné upravovať zvláštny právny režim. Len s ohľadom na fakticitu, teda existenciu a na dobrovoľné rozhodnutie daných osôb zotrvať v nemanželskom zväzku priznal Súd zmluvným štátom Dohovoru právo zvýhodňovať manželov oproti nemanželským partnerom. V istých prípadoch to však tiež nemusí byť pravidlom.

²⁸ Na absenciu verejného záväzku ESĽP poukázal aj v prípade nevydatých sestier Burdeonových, ktoré namietali ich porovnateľné postavenie s manželmi.

²⁹ Vec Şerife Yigit proti Turecku, op. cit.

³⁰ Vec Petrov proti Bulharsku, rozsudok ESĽP zo dňa 22.5.2008, sťažnosť č. 15197/02.

³¹ Vec Van den Heiden, po. cit.

IV. JUDIKATÚRA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA UPRAVUJÚCA VZŤAHY RODIČOV A DETÍ V NEMANŽELSKOM SPOLUŽITÍ

V už spomínanom prípade *Marckxová proti Belgicku*,³² v nadväznosti na otázku aplikovateľnosti čl. 8 Dohovoru na nemanželské spolužitie sa Súd pri rozhodovaní v tejto veci dotkol aj problematiky rodičovstva osôb v nemanželskom spolužití a postavenia nemanželských detí.

Ako už bolo uvedené, podľa vtedajších belgických noriem musela nevydatá matka, za účelom vytvorenia statusového právneho pomeru k dieťaťu, najskôr svoje materstvo uznať v osobitnom konaní, alebo svoje dieťa adoptovať, pričom pani Marckxová využila obe tieto možnosti. Vytvorenie právnej väzby k dieťaťu malo však *ex lege* určité negatívne dôsledky v oblasti majetkových práv matky, spočívajúce v obmedzení bezplatného prevodu majetku na dcéru Alexandru. Súd dospel k názoru, že taká právna úprava stavia nevydatú matku do neprimeranej situácie, kedy si musí vybrať medzi vytvorením statusového pomeru k svojmu dieťaťu, alebo zákonným obmedzením v dispozícii so svojim majetkom, v čom Súd videl zásah do rodinného života a porušenie čl. 8 Dohovoru.

Súčasne sa tým Súd zaoberal aj otázkou diskriminácie nevydatých matiek práve v súvislosti s povinnosťou podstúpiť samostatné konanie za účelom vyhlásenia svojho materstva, príp. adopcie vlastného maloletého dieťaťa, na rozdiel od matiek v manželstve, u ktorých právny pomer materstva vzniká samotným pôrodom. Súd v rozsudku poukázal, podobne ako v prípade *X a ostatní proti Rakúsku*,³³ na zásadný význam ochrany tradičnej rodiny, ako legitímneho cieľa takého nerovného zaobchádzania. Na druhej strane však neakceptoval námietky belgickej vlády o tom, že niektoré nevydaté matky nemajú záujem starať sa o svoje maloleté deti. S prihliadnutím k rovnakému záujmu, manželského či nemanželského dieťaťa, na vytvorení právnej väzby ku svojej matke Súd konštatoval porušenie čl. 14, v spojení s čl. 8 Dohovoru, vo vzťahu k Paule Marckxovej a jej dcéry Alexandre.

Súd sa vo veci venoval aj postaveniu nemanželského dieťaťa v otázke účasti v dedičskom konaní, vzhľadom k obmedzeným dispozíciám nevydatej matky. Pretože Súd konštatoval, že čl. 8 Dohovoru nijakým spôsobom nezaručuje prístup dieťaťa k pozostalosti po rodičoch, nevidel v danom prípade žiaden relevantný dôvod k rozdielnemu zaobchádzaniu medzi manželskými a nemanželskými deťmi, a konštatoval porušenie čl. 14 v spojení s čl. 8 Dohovoru.

K podobným záverom dospel Súd i vo veci *Fabris proti Francúzsku*,³⁴ z roku 2013. Išlo o prípad sťažovateľa, pána Fabrisa, ktorý sa narodil ako nemanželské dieťa v roku 1943. Sťažovateľova matka bola v tej dobe vydatá za pána M., s ktorým mala dve legitímne deti. V roku 1970 uzatvorila sťažovateľova matka s pánom M. dohodu *inter vivos*, na ktorej základe previedli všetok majetok na svoje dve legitímne deti, s výhradou doživotného užívania. Následne v roku 1983 bol pán Fabris, na základe súdneho rozhodnutia, vyhlásený za nelegitímne dieťa.

Po matkinej smrti sťažovateľ vzniesol v súdnom konaní voči svojim dvom súrodencom nárok na podiel na matkinom dedičstve, pričom na základe vtedajšej francúzskej právnej úpravy malo nelegitímne dieťa nárok iba na polovicu dedičského podielu dieťaťa legitímneho. Nerovným postavením nemanželských detí v oblasti dedičských práv podľa francúzskej právnej úpravy sa následne zaoberal Súd vo veci *Mazurek proti Francúzsku*,³⁵ v ktorej

³² Vec *Marckxová proti Belgicku*, rozsudok ESEP zo dňa 13.6.1979, č. 6833/74.

³³ Vec *X a ďalší proti Rakúsku*, op. cit.

³⁴ Vec *Fabris proti Francúzsku*, rozsudok Veľkého senátu ESEP zo dňa 7.2.2013, sťažnosť č. 16574/08.

³⁵ *Mazurek proti Francúzsku*, rozsudok ESEP zo dňa 1.2.2000, sťažnosť č. 34406/97.

konštatoval porušenie č. 1 Protokolu č. 1 v spojení s čl. 14 Dohovoru. Na základe tohto rozhodnutia ESLP došlo vo Francúzsku k legislatívnym zmenám v oblasti dedičských práv, ktoré viedli k zrovnoprávneniu manželských a nemanželských detí. Pán Fabris však so svojím nárokom neuspel, a súdy jeho návrh zamietli s odôvodnením, že k rozdeleniu dedičstva po sťažovateľovej matke došlo pred účinnosťou legislatívnych zmien z roku 2001, a predchádzajúca právna úprava vylučovala napadnúť dohody *inter vivos* (medzi živými).

Francúzska vláda v konaní pred piatym senátom ESLP vo veci namietala, že právna úprava neumožňujúca napadnúť dohody *inter vivos* sledovala legitímny cieľ spočívajúci v ochrane právnej istoty daných subjektov, ďalej poukázala na potencionálny nepomerný zásah do rodinného života mnohých osôb, pokiaľ by bola pripustená spätná účinnosť legislatívnych zmien z roku 2001. Piaty senát na tieto námietky prihliadol a postavil do popredia ochranu právnej istoty dotknutých osôb oproti majetkovým záujmom sťažovateľa ako nelegitímneho dieťaťa.

Prípacom sa nakoniec zaoberal aj Veľký senát ESLP, ktorý naopak v danom prípade nevidel dôvod pre rozdielne zaobchádzanie medzi manželskými a nemanželskými deťmi zo strany francúzskej vlády, a konštatoval porušenie čl. 14 v spojení s čl. 8 Dohovoru. V už spomínanom rozhodnutí vo veci *Marcxková proti Belgicku*,³⁶ súd riešil otázku materstva vo vzťahu na nemanželské spolužitie. Problematike určovania otcovstva sa potom venoval napr. v kauze *Kroonová a ďalší proti Holandsku*,³⁷ z roku 1994. Sťažovateľka pani Kroonová uzatvorila v roku 1979 manželstvo s pánom M'Hallom-Drise. Nasledujúci rok sa manželia vzájomne odlúčili, a sťažovateľka sa zo spoločnej domácnosti odsťahovala. Neskôr začala pani Kroonová udržiavať intímny pomer s druhým sťažovateľom, pánom Zerroukom, s ktorým mala syna Samira, ktorý sa narodil v roku 1987, pričom na základe prvej domnienky bol do matriky zapísaný ako otec s ohľadom na pretrvávajúce manželstvo s pánom M'Hallom-Drise.

Napriek tomu, že bolo manželstvo sťažovateľky s pánom M'Hallom-Drise po narodení syna na jej návrh rozvedené, nebol povolený zápis pána Zerrouka ako biologického otca maloletého Samira do matriky s odôvodnením, že zatiaľ nedošlo k zapretiu otcovstva pánom M'Hallom-Drise. Vtedajšia holandská právna úprava však umožňovala zaprieť otcovstvo muža, ktorému vznikol rodičovský pomer k dieťaťu na základe domnienky otcovstva, vo vzťahu na trvajúce manželstvo s matkou iba s jeho súhlasom, príp. na návrh matky, ktorá ho však mohla podať iba do 306 dní od zániku manželstva. Od opustenia spoločnej domácnosti však nebolo pani Kroonovej známe miesto pobytu pána M'Halla-Drise, a vzhľadom na skutočnosť, že sa maloletý Samir narodil ešte za trvania ich manželstva, umožňovala holandská procesná úprava sťažovateľom úspešne zaprieť otcovstvo pána M'Halla-Drise iba za predpokladu, že by uzatvorili manželstvo, čo však neurobili.

Súd sa pri rozhodovaní vo veci musel vysporiadať predovšetkým s námietkou holandskej vlády o účele dotknutej právnej úpravy, zameranej na ochranu právnej istoty osôb v rodinnoprávných vzťahoch. Súd k tejto námietke neprihliadol a dospel k záveru, že biologická a sociálna realita musí prevážiť nad právnou domnienkou napriek tomu, že sleduje cieľ spočívajúci v zaručení právnej istoty, nakoľko je taký cieľ úplne v rozpore so záujmami všetkých dotknutých osôb. Preto konštatoval neprimeraný zásah do rodinného života sťažovateľov zo strany Holandska a porušenie čl. 8 Dohovoru.

Pre porovnanie sa ponúka uviesť napr. rozhodnutie ESLP vo veci *Chavdarov proti Bulharsku*,³⁸ z roku 2010. Sťažovateľ pán Chavdarov, žil v stabilnom dlhoročnom

³⁶ Vec *Marcxková proti Belgicku*, op.cit. 139.

³⁷ Vec *Kroonová a ostatní proti Holandsku*, rozsudok ESLP zo dňa 27.10.1994, sťažnosť č. 18535/91.

³⁸ Vec *Chavdarov proti Bulharsku*, rozsudok ESLP zo dňa 21.12.2010, sťažnosť č. 3465/03.

nemanželskom zväzku s vydatou družkou, z ktorého sa narodili tri deti. Podobne ako vo veci *Kroonova a ďalší proti Holandsku*,³⁹ bol do matriky zapísaný ako otec manžel sťažovateľovej partnerky, na základe právnej domnienky. Partnerka však sťažovateľa a maloleté deti po trinástich rokoch opustila, preto sa pán Chavdarov rozhodol zaprieť otcovstvo muža, zapísaného v matrike, za účelom vytvorenia právnych väzieb k svojim maloletým deťom. Podľa bulharskej právnej úpravy však k tomu nemal procesné oprávnenie. Pretože nebol sťažovateľ procesne oprávnený zaprieť otcovstvo partnerkinho manžela, umožňovala mu bulharská právna úprava využiť iné prostriedky k dosiahnutiu vzniku rodičovského, statusového pomeru k jeho maloletým deťom, napr. prostredníctvom adopcie. Súd postupoval oproti predchádzajúcemu prípadu podstatne striktnšie a nevidel zo strany Bulharska zásah do práva na rešpektovanie rodinného života, v zmysle čl. 8 Dohovoru, práve s prihliadnutím k tomu, že sťažovateľ nevyužil iných možností bulharskej právnej úpravy.

Pokiaľ by sme mali zhrnúť doterajšiu judikatúru ESĽP vo vzťahu k právnemu postaveniu nemanželských detí, je nutné podotknúť jasnú tendenciu Súdu k eliminácii rôznych foriem diskriminácie medzi manželskými a nemanželskými deťmi. Z judikatúry súčasne vyplýva značný dôraz Súdu na vytváranie dostatočných procesnoprávných podmienok pre zakladanie statusových pomerov medzi rodičmi v nemanželskom spoložití a maloletými deťmi, s prihliadnutím k prioritnému postaveniu biologickej a sociálnej reality v rodinných vzťahoch.

V. ZÁVER

S nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy⁴⁰ 1.12.2009 sa Charta základných práv Európskej únie stala právne záväznou. Lisabonská zmluva okrem toho obsahuje ustanovenia o pristúpení EÚ k Európskemu dohovoru o ľudských právach. V tejto súvislosti boli vypracované spoločné zásady Súdneho dvora a Európskeho súdu pre ľudské práva. Znalosti spoločných zásad sú nielen žiadúce, ale skutočne sú aj nevyhnutné pre riadne vnútroštátne vykonávanie kľúčového aspektu európskych právnych predpisov v oblasti ľudských práv a noriem týkajúcich sa zákazu diskriminácie. Zásady majú význam najmä pre sudcov, prokurátorov, advokátov, ako aj pracovníkov orgánov presadzovania práva, pretože tí zohrávajú významnú úlohu v oblasti ochrany ľudských práv, a mali by ovládať zásady zákazu diskriminácie, aby ich vedeli účinne uplatňovať v praxi, pretože je to práve vnútroštátna úroveň, ktorá zavádza antidiskriminačné ustanovenia do života. Judikatúra ESĽP poskytuje na základe jednotlivých prípadových štúdií, ktoré sú obsahom sťažností, veľmi zreteľný a využiteľný prameň tvorby práva pre zákonodarcov nie len SR, ale naprieč celou Európou v prípade, že by bolo v ich úmysle poskytnúť rámcovú ochranu formou zákonnej úpravy nemanželským partnerským vzťahom, ako aj samotnému postaveniu partnerov tieto vzťahy vytvárajúcich.

³⁹ Vec *Kroonova a ďalší proti Holandsku*, op.cit. 144.

⁴⁰ Po niekoľkoročných rokovaníach a neúspechu projektu Ústavy pre Európu dosiahli nakoniec lídri EÚ definitívnu dohodu o novej zmluve 19. októbra 2007 a 13. decembra 2007 ju slávnostne podpísali v Lisabone. Lisabonská zmluva vstúpila do platnosti 1. decembra 2009. Poskytuje Únii modernejšie inštitúcie a optimalizované pracovné metódy, ktorých cieľom je účinne sa vyrovnáť s výzvami dnešného sveta. Cieľom Lisabonskej zmluvy je dynamickejšia, efektívnejšia a akcieschopnejšia Európska únia. Lisabonská zmluva jasne definuje európske občianstvo, dáva právnú silu Charte základných práv, zvyšuje úlohu Európskeho parlamentu v legislatívnom procese Únie a v neposlednom rade zvyšuje úlohu národných parlamentov, čím posilňuje princípy zodpovednosti a subsidiarity. Lisabonská zmluva namiesto posilňovania „moci Bruselu“ posilňuje práva európskych občanov a demokratickú zodpovednosť Únie. Okrem toho posilňuje schopnosť Európskej únie prinášať konkrétne výsledky, a to najmä v troch oblastiach: oblasť spravodlivosti a vnútorných záležitostí, oblasť riešenia problémov energetickej politiky a klimatických zmien a posilnenie súdržnosti EÚ vo vonkajších záležitostiach. Európska únia bude vďaka Lisabonskej zmluve schopná konať súdržnejšie v otázkach diplomacie, bezpečnosti a obrany, v obchodnej politike, v humanitárnej pomoci a v rozvoji.

Judikatura Európskeho súdu pre ľudské práva v otázkach nemanželského spoluzitia, upravujúca vzťahy rodičov a detí v nemanželskom spoluzití sa dá označiť za konzistentnú v tom smere, že pre manželské spoluzitie uchováva v mnohých ohľadoch jeho exkluzivitu, a v tejto súvislosti nezaväzuje členské štáty k rozšíreniu práv, náležitých čisto partnerom žijúcim v manželstve, aj na partnerov žijúcich v nemanželskom spoluzití, čím zostáva vo všeobecnosti právna úprava partnerského spoluzitia v rukách zákonodarnej moci jednotlivých štátov. Existujú oblasti, v ktorých je národný zákonodarca lepšie ako európsky sudca nadaný k tomu, aby zmenil inštitúty, ktoré sa dotýkajú rodiny, vzťahov medzi dospelými a deťmi, či pojmu manželstva.

Inštitút manželstva napriek novodobému fenoménu nemanželského spoluzitia zostáva inštitútom, ktorý je všeobecne uznávaný ako inštitúcia priznávajúca osobitný status tým, ktorí do nej vstupujú, a napriek širokej judikatúre ESLP v tejto oblasti je možné povedať, že aj na úrovni európskeho zákonodarstva dochádza k sekundárnej motivácii výberu manželstva ako najlepšej formy partnerského vzťahu.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Nemanželské spoluzitie, kohabitácia, judikatura Európskeho súdu pre ľudské práva, druh a družka, faktické spoluzitie, rodinný život, diskriminácia

KEYWORDS

Unmarried cohabitation, the case Law of the European court of human rights, the kind of and the partner, a factual living together, family life, discrimination.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. BOELE-WOELE, K.; FERRAND, F.; GONZÁLEZ - BEILFUSS, C.; JANTEREJAREBORG, M.;LOWE, N.; MARTINY, D.; PINTENS, W., 2004. *Principles of European Family Law regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses*. Atwerpwn – Oxford: Intersentia, 2004, ISBN 9789050954266.
2. BOELE-WOELKI, K.;MOL, Ch.; van GELDER, E. (eds.), 2015. *European Family Law in Action. Volume V: Informal Relationship*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2015.
3. DOUGLAS, G., LOWE, N. 2006. *The Continuing Evolution of Family Law*. Bristol: Jordan Publishing Limited, 2009.
4. McGLYNN, C., 2006. *Families and European Union. Law, Politics and Pluralism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. s. 49. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511495014>.
5. ELISCHER, D.,2009. Několik úvah nad kohabitací. *Právní fórum, ročník 2009, č. 7*, vydavatelství Wolters Kluwer.
6. KRÁLIČKOVÁ, Z. *Nesezdané soužití v nové právní úpravě*; Spisy právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická svazek č. 555/Dny práva 2015-Days of law 2015, část XI.Nesezdané soužití.
7. LAZAR, J. (ed.). 2008. Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva (Materiály z odbornej konferencie), Ministerstvo spravodlivosti SR, Bratislava 2008, s. 22 a n.
8. NESZMÉRY,Š. 2018. Postavenie komisie pre európske rodinné právo v systéme rodinného práva v kontexte jej cieľov a oblasti pôsobenia. *In: Revue spoločenských a*

humanitných vied, ročník 6, číslo 3/2018, dostupné online na :
https://revue.vsdanubius.sk/rocnik_6_cislo_3_2018.

9. PINTENS,W. Europeanisation of Family Law.In:BOELE-WOELKI,K.(ed.), 2003. *Perspektives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe*. Antwerp – Oxford – New York: Intersentia, 2003, s. 20 a násl., dostupné online: https://assets.budh.nl/open_access/fenr/boeken/perspectives_unification_harmonisation_family_law_europe.pdf.

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTORA:

JUDr. Nora Víglaská,

externý doktorand - Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva

Advokátska kancelária JUDr. Víglaská Nora

Laurinská 18, 811 01 Bratislava

Telefón: 0907 256 136

E-mail: viglaska@viglaska.com